

ОГЛЯД ЗАРУБІЖНИХ НАУКОВИХ РОЗВІДОК З ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ

У статті здійснено огляд зарубіжної наукової думки з формування національної інноваційної системи.

В статье сделан обзор зарубежной научной мысли по формированию национальной инновационной системы.

The article provides an overview of the foreign scientific thought on the formation of the national innovation system.

Постановка проблеми. Знання стають рушійною силою економічного зростання, соціального розвитку та створення робочих місць і основним джерелом конкурентоспроможності на світовому ринку. В результаті, країни Організація з економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) знаходяться в процесі переходу від економіки, заснованої на ресурсах, до економіки, заснованої на знаннях. Цей перехід підняв великий інтерес в міжнародному дослідницькому співтоваристві і створив нові проблеми для уряду, щоб скорегувати свою політику відповідним чином. Наприклад, ОЕСР вже більше десяти років активно аналізує даний процес, щоб глибше зрозуміти умови та скласти відповідні рекомендації щодо переходу від одного типу економіки до іншого. Так як є очевидним, що даний перехід потребує фундаментальних змін як в нашому традиційному мисленні, так і в нашому існуванні та діяльності. Термін «економіка знань» не гасло. Він відображає справжні зміни загальних умов, в яких проходять економічні та соціальні заходи і, відповідно, є викликом щодо оновлення структури та змісту політики для уряду не тільки в зоні ОЕСР, а й по всьому світу. Процес переходу від накопичення знань до їх дифузії та використання на нових підприємствах та робочих місцях є дуже складним.

Системний підхід, заснований на понятті національної інноваційної системи забезпечує належну основу для боротьби з таким рівнем складності.

Аналіз наукового доробку. Поява терміну та ідеї «національної інноваційної системи» обумовлена науковими розробками таких авторів як Ф. Ліст [1], К.Фріман [2], Б.-А. Лундвалл [3], Р.Р. Нельсон [4]. З цим фактом погоджується більшість авторів. Проте, Б. Годін у своєму дослідженні «Національна інноваційна система: системний підхід в історичній перспективі» доводить, що Організація з економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) ще з 1960-х років почала застосувати системний підхід в дослідженнях та розробках пропозицій щодо управління інноваційними процесами [5, с.5]. Слід відмітити, що деякі із

науковців (наприклад, К.Фріман та Б.-А. Лундвалл, К. Павітт та ін.), які займались дослідженням питань, пов'язаних з науково-технічною та інноваційною політикою і національними інноваційними системами, працювали експертами у комітетах ОЕСР за відповідними тематиками [5, с.7, 14]. Тому, можна сказати, що дослідження науковців щодо науково-технічної та інноваційної політики та розробка рекомендацій та стандартів для країн-учасниць ОЕСР, проводилися паралельно і майже одночасно.

Мета та задачі дослідження. Метою статті є дослідження зарубіжної наукової думки з питань формування та розвитку національної інноваційної системи. Для цього було досліджено праці фундаторів концепції національної інноваційної системи та практичні рекомендації і стандарти для країн-учасниць ОЕСР.

Виклад основного матеріалу. Інновації шляхом створення, розповсюдження і використання знань стали ключовим чинником економічного зростання і допомагають у вирішенні багатьох нових соціальних проблем. Тим не менш, визначальні фактори інноваційної діяльності змінилися в умовах глобалізації економіки, заснованої на знаннях, і, почасти, в результаті останніх досягнень в області інформаційних і комунікаційних технологій. Інновації - це результат складних взаємодій на місцевому, національному і світовому рівнях між окремими особами, фірмами та іншими інститутами знань. Уряди здійснюють сильний вплив на інноваційний процес через фінансування і цілеспрямоване управління державними організаціями, які безпосередньо беруть участь у генерації та поширенні знань (університети, державні лабораторії), а також шляхом надання фінансових та нормативних стимулів для всіх суб'єктів інноваційної системи. Вони (уряди) повинні озвучувати концептуальні засади та принципи діяльності, для оцінки внеску державної політики у підвищення національної інноваційної продуктивності.

Протягом десятиліття наукових досліджень і аналізу державної політики, з метою надання таких концептуальних засад та кількісної інформації для подальшого аналізу, була розроблена Концепція національних інноваційних систем (НІС). Комітет ОЕСР з науково-технічної політики, і його Робоча група з технічної та інноваційної політики, внесли свій внесок у розвиток цієї Концепції в рамках проекту НІС. Крім того, в останні роки одним з основних інтересів Комітету ОЕСР з науково-технічної політики (КПНТ) є вивчення задачі: яким чином уряди можуть зміцнити свої національні інноваційні системи. Робоча група Комітету з технічної та інноваційної політики (ТПП) була ключовим органом для організації цієї роботи.

Проект НІС розвивався в кілька етапів з 1994 року. Проект мав намір досліджувати «розподіл потужності» національних інноваційних систем. В результаті були розроблені рамки для порівняльного аналізу інноваційних систем країн-членів ОЕСР і розподілу потужності цих систем, тобто, їх

здатності забезпечувати своєчасний доступ новаторів до відповідного інтелектуального капіталу.

Перший етап проекту НІС пов'язаний з процесом формування інтересів в економіці, заснований на знаннях. Ця обставина суттєво вплинула на закладення основ для проведення подальших емпіричних та аналітичних досліджень економічного розвитку у 90-х роках.

На другому етапі НІС-проект розвивався за двома напрямками: а) загальний аналіз за участю всіх країн, і б) більш глибокий аналіз конкретних аспектів у рамках фокус-груп. Другий етап проекту НІС був присвячений:

- проведенню соціологічних досліджень проблем в країні;
- розвитку міжнародно-зіставних показників;
- розвитку тематичних аналітичних робіт для шести цільових груп, в тому числі і по кластерам.

Результати першого та другого етапу проекту були представлені в рекомендаціях ОЕСР (1999 рік): «Управління національними інноваційними системами» [6] і в звіті фокус-групи по кластерам «Підтримка інновацій: кластерний підхід» [7]. Ці дослідницькі роботи надали нові дані про системний характер інноваційної діяльності, сформулювали нове обґрунтування для технологічної (науково-технічної та інноваційної) політики і визначили загальні напрямки щодо вдосконалення національної політики.

В ході другого етапу, було створено шість фокус-груп, до яких залучалися країни з розвинутою методологією, набором відповідних даних, або спеціальними науковими чи політичними інтересами. Ці фокус-групи мали наступні напрямки для досліджень: інноваційні фірми; інноваційні мережі фірми; кластери; мобільність людських ресурсів; відображення організаційної структури; наздоганяючі економіки. При розгляді результатів другого етапу, ТПП-група, сприяючи подальшій роботі, запропонувала дещо впорядкувати зміст і організацію проекту, загостривши увагу на цілеспрямованій політиці і тим уникнути розпилення обмежених ресурсів.

ТПП-група вирішила, що дві перші групи слід об'єднати в одну, яка буде охоплювати як інноваційні фірми, так і мережі. А також, було прийнято рішення про те, що провідні питання для двох фокус-груп з відображення організаційної структури і вивченню економік наздоганяючого типу, тепер мають вирішуватися як горизонтальні питання в середині трьох груп, що залишилися.

Таким чином, на третьому етапі, три фокус-групи продовжили свою роботу по:

- Інноваційним фірмам і мережам (провідні країни Австрія і Австралія).
- Кластерам (провідна країна Нідерланди).
- Мобільності людських ресурсів (провідна країна Норвегія).

Фокус-групи НІС знизу вгору представляли собою модель організації аналітичної роботи на третьому етапі. Групи досягли широкої участі зацікавлених сторін в країнах ОЕСР, і були в змозі спиратися на різні ресурси і науково-дослідну діяльність в окремих країнах. Цілі фокус-груп в рамках третього етапу були схвалені ТІП-групою в грудні 1999 року.

Фокус-група по кластерам

Цілі фокус-групи: Вивчити, якою мірою і в якому відношенні кластери відрізняються за своєю інноваційною діяльністю і механізмами обміну та передачі знань, з тим, щоб отримати конкретні результати для формування кластерної інноваційної політики.

Досліджувані напрями:

- Вдосконалення та застосування єдиної методології для макрокластеризації.

- Порівняння обраних окремих кластерів на міжнародному рівні.

- Розробка та застосування типології кластерів на основі своїх інноваційних моделях.

Фокус-група по інноваційним фірмам і мережам

Цілі фокус-групи: Визначити характеристики фірм і мереж фірм, які перешкоджають або сприяють інноваційній діяльності, з метою визначення того, як державна політика може прямо або опосередковано сприяти збільшенню основного капіталу інноваційних фірм.

Досліджувані напрями:

- Динаміка мереж, в тому числі в сфері послуг.

- Політика, спрямована на підвищення інноваційного потенціалу фірми.

- Роль політики в стимулюванні співробітництва та мереж.

Фокус-група з питань мобільності людських ресурсів

Цілі фокус-групи: Проаналізувати роль мобільності людських ресурсів у кругообігу знань в рамках НІС.

Досліджувані напрями:

- Порівняльний аналіз внутрішньої норми мобільності між країнами-учасницями.

- Вивчення міжнародної мобільності з точки зору «відтоку і припливу мозків».

- Рекомендації з розробки відповідних показників.

Докладні результати третього етапу проекту представлені в рекомендаціях ОЕСР (2001 р.): «Інноваційні кластери: рушійні сили національних інноваційних систем» [8], «Інноваційні мережі: співпраця в національних інноваційних системах» [9], і «Інноватори: мобільність кваліфікованих кадрів в національних інноваційних системах» [10]. У 2002 р. також вийшло видання ОЕСР під назвою «Динамічність національних інноваційних систем» [11], у якому описано узагальнені результати останнього етапу проекту НІС та представлені головні висновки для економічної політики.

Висновки. В результаті проект НІС представив переконливі докази про важливість знання взаємодій в інтерактивному інноваційному процесі і недоліки теорії економічних криз до формування і впровадження інноваційної політики. Кластери підтвердили ключову роль такої взаємодії для інноваційно-орієнтованого розвитку: мережа та співробітництво розглядаються як істотні фактори, що сприяють обміну знаннями (в тому числі неявними знаннями, втіленими у людських ресурсах) в інноваційній системі. Однак, не дивлячись на те, що вже визнана важливість знання взаємодій і системо-орієнтованих подій в інноваційній політиці, до яких привели ці взаємодії, все ще існують побоювання серед політиків, що Концепція НІС має занадто малу оперативну цінність і важка в реалізації. Про це йдеться в матеріалах ОЕСР «Перспективи науки, техніки і промисловості» (2000) [12].

Слід зазначити, що у той час як попередні звіти проекту НІС підкреслювали необхідність нової ролі уряду, звіт «Динамічність національних інноваційних систем» [11] показує, що Концепція НІС також може надати корисну перспективу для розробки і реалізації широкої, всеосяжної стратегії інноваційної політики. Таким чином, у даних рекомендаціях підводяться загальні підсумки за результатами проекту ОЕСР, зокрема фокус-груп з метою забезпечення кращого розуміння ролі уряду в інноваційній економіці країн ОЕСР та оперативного управління інноваційними процесами, формуванням інноваційної політики за допомогою Концепції НІС, яка може додати цінність до більш традиційних форм політики в області технічної та інноваційної політики. А також, в цих рекомендаціях підкреслюється думка, що Концепція НІС зможе надати представникам уряду допомогу у реалізації політики, яка направлена на створення динамічних процесів інновацій і розвитку.

Використані джерела інформації:

1. List, F. (1841): *Das Nationale System der Politischen Ökonomie*, Basel: Kyklos (translated and published under the title: *The National System of Political Economy*' by Longmans, Green and Co., London 1841).
2. Freeman, C. 1987b. *Technology Policy and Economic Performance* . London: Pinter.
3. Lundvall, B.-A. (ed.) 1992. *National Systems of Innovation: Towards a Theory of Innovation and Interactive Learning* . London: Pinter.
4. Nelson, RR (ed.) 1993. *National Innovation Systems: A Comparative Analysis* . Oxford: Oxford University Press.
5. Godin, B. 2007. *National Innovation System: The System Approach in Historical Perspective*. Project on the History and Sociology of STI Statistics: Working Paper № 36, Montreal, 2007.
6. OECD (1999a), *Managing National Innovation Systems*, Paris.
7. OECD (1999b), *Boosting Innovation: The Cluster Approach*, Report from the Focus Group on Clusters, Paris.
8. OECD (2001a), *Innovative Clusters: Drivers of National Innovation Systems*, OECD Proceedings, OECD, Paris.
9. OECD (2001b), *Innovative Networks: Co-operation in National Innovation Systems*, OECD Proceedings, OECD, Paris.

10. OECD (2001c), Innovative People: Mobility of Skilled Personnel in National Innovation Systems, OECD Proceedings, OECD, Paris.
11. OECD (2002) Dynamising National Innovation Systems, OECD, Paris.
12. OECD (2000c), STI Outlook, Paris.

Рецензент: Бакуменко В.Д., д.держ.упр., професор.

УДК 338.246.025.2

Двигун С.М.,

здобувач Академії муніципального управління

ЗМІСТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ У СВІТОВИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОСТІР

У статті визначено, що існуючі моделі житлової політики регіонів спрямовані на збереження житлового фонду, на відновлення житлового фонду; орієнтовані на стимулювання житлового будівництва. На противагу цим моделям запропонована модель, спрямована на стимулювання пропозиції мешканця.

В статье определено, что существующие модели жилищной политики регионов направлены на сохранение жилищного фонда, на восстановление жилого фонда; ориентированы на стимулирование жилищного строительства. В противоположность этим моделям предложена модель, направленная на стимулирование предложения жилья.

In the article essence methodology state of international management in the field of trade in the development of integration processes in the following main elements: purpose, object, subject, objectives, mechanisms and results. The classification of methods of regulation of foreign economic activity: influence of form, character, method of implementation, purpose, duration.

Вступ. Зовнішньоекономічна діяльність стає усе більш важливим фактором розвитку національного господарства та економічної стабілізації нашої країни. Зараз немає практично жодної галузі в промислово розвинутих країнах, що не була б втягнута в сферу зовнішньоекономічної діяльності. На всіх історичних етапах розвитку держави зовнішньоекономічна діяльність впливала на вирішення економічних проблем на різних рівнях: народного господарства в цілому, окремих регіонів, об'єднань, підприємств. Як частина загальної структури народного господарства, зовнішньоекономічна діяльність впливає на удосконалювання внутрішньогосподарських пропорцій, розміщення і розвиток виробничих сил. Ще жодній країні не вдалося створити здорову економіку, ізолювавшись від світової економічної системи.

З розвитком державності в Україні та розумінням того, що ринкові відносини не виключають, а в деяких випадках, навпаки, вимагають втручання державних інституцій в науковій літературі з'являється низка праць присвячених державному регулюванню економіки в цілому та